

Dopad genitálních bradavic na kvalitu života – literární přehled**Impact of genital warts on quality of life – literature review****Alena Rosezínová^{1,2}, David Školoudík¹**¹Centrum vědy a výzkumu, Fakulta zdravotnických věd, Univerzita Palackého v Olomouci, Olomouc, Česká republika²Katedra porodní asistence a specifických disciplín, Fakulta zdravotnických studií, Univerzita J. E. Purkyně v Ústí nad Labem, Ústí nad Labem, Česká republika**ABSTRAKT**

Východiska: Genitální bradavice jsou jedním z nejčastějších projevů HPV (human papillomavirus) infekce. I přes to, že se nejedná o život ohrožující onemocnění, je hlavním problémem jeho obtížná léčba a časté recidivy. Ty mohou pacienta traumatizovat a ovlivňovat jeho kvalitu života a také jeho sexuální život. Předkládaný příspěvek obsahuje deskripci a analytickou práci s výsledky výzkumů na téma dopad genitálních bradavic na kvalitu života.

Cíl: Hlavním cílem příspěvku je předložit dosavadní poznatky o kvalitě života pacientů s genitálními bradavicemi. Dalším cílem je identifikovat faktory, které mají největší vliv na kvalitu života pacientů s genitálními bradavicemi.

Metody: Byla zvolena vyhledávací strategie za období 1998–2018. K vyhledávání literárních zdrojů byly použity elektronické licencované a volně přístupné databáze (EBSCO, Medline, Cinahl, PubMed, Medvik, Web of Science, elektronický vyhledávač Google Scholar). Byly vyhledány články v anglickém jazyce. Při vyhledávání byla zadána klíčová slova: genitální bradavice, kvalita života, sexuální život, condylomata acuminata, HPV infekce, vliv, dopad (v anglickém jazyce).

Výsledky: Celkem bylo vybráno 18 studií, které obsahově odpovídají vybrané problematice. V České republice dosud neproběhlo žádné výzkumné šetření, které by se danou problematikou zabývalo. Z výsledků dohledaných studií je patrné, že genitální bradavice do značné míry mají negativní vliv na kvalitu života pacientů. Ve studiích, které zkoumaly i spokojenost / kvalitu sexuálního života a psychosociální dopad, se také prokázal negativní vliv genitálních bradavic na tyto oblasti.

Závěry: Pacienti s genitálními bradavicemi mají horší kvalitu života. Onemocnění má negativní dopad také na jejich sexuální a emoční život. Pohlaví, rozsah, lokalizace a recidivující či přetrvávající bradavice jsou faktory, které mají největší vliv na kvalitu života. Léčba genitálních bradavic by se neměla soustředit pouze na odstranění lézí, ale měla by být komplexní. Pacientům by měl být při jejich léčbě k dispozici také psycholog, popř. i sexuolog.

ABSTRACT

Background: Genital warts are one of the most common manifestations of HPV (human papillomavirus) infection. Although it is not a life-threatening disease, the main problem is its difficult treatment and frequent relapses. These can traumatize the patient and affect their quality of life as well as their sexual life (Rob et al. 2014). This paper contains a description and analytical work with the results of researches on the impact of genital warts on the quality of life.

Aim: The main aim of the paper is to present the current knowledge about the quality of life of patients with genital warts. Another goal is to identify the factors that have the greatest impact on the quality of life of patients with genital warts.

Methods: The search strategy for the period 1998–2018 was chosen. To search for literary sources were used electronic licensed and freely accessible database ((EBSCO, Medline, Cinahl, Pub Med, Scopus, Medvik, NursingOvid, Web of Science, Educus and electronic search engines Google a Google Scholar). We searched for articles in English. When searching was specified key words: genital warts, quality of life, sexual life, condylomata acuminata, HPV infection, influence, impact.

Results: A total of 18 studies were found that corresponded to the selected issue. In the Czech Republic, no research has been conducted to address this issue. The results of the investigated studies show that genital warts largely have a negative impact on patients' quality of life. Studies that also examined satisfaction / quality of sex life and psychosocial impact have also shown a negative effect of genital warts on these areas.

Conclusions: Patients with genital warts have a worse quality of life. The disease also has a negative impact on their sexual and emotional life. Gender, extent, localization and recurrent or persistent warts are the factors that have the greatest impact on the quality of life. Treatment of genital warts should not only focus on the removal of lesions, but should be comprehensive. A psychologist and sexologist should also be available to patients.

KLÍČOVÁ SLOVA

Genitální bradavice, kvalita života, sexuální život, HPV infekce, vliv, dopad, literární přehled

KEY WORDS

Genital warts, quality of life, sexual life, HPV infection, influence, impact, literature review

PROBLÉM LITERÁRNÍHO PŘEHLEDU

Jaký dopad mají genitální bradavice na kvalitu života pacientů a které faktory jí u těchto pacientů nejvíce ovlivňují?

ÚVOD

Genitální bradavice patří mezi nejběžnější pohlavně přenosná onemocnění (STD). Jsou to benigní epitelální novotvary způsobené z 90 % infekcí lidským papilomavirem (HPV) typu 6 a 11, patřícími do skupiny LR HPV (low risk). Genitální bradavice nejsou prekancerózou, ale mohou být koinfikována HR HPV (high risk) typy a následně tak způsobovat prekancerózy a karcinomy. Přenášejí se hlavně sexuálním kontaktem, včetně orálního a análního sexu nebo při mazlení. Genitální bradavice jsou onemocněním převážně mladých sexuálně aktivních lidí. Incidence v nejčastěji postižené populaci, mezi 17–33lety, se pohybuje okolo 1 %, s maximem mezi 20. – 24. rokem života, kde incidence stoupá ke dvěma procentům (1, 2).

Klinická forma infekce může mít různou podobu, závisí to na lokalizaci a charakteru epitelu, na kterém projevy vznikají. Genitální bradavice se mohou projevovat jako malé papuly, květákovité noduly, keratózy nebo plaky. Poslední zmiňovaná forma se vyskytuje nejčastěji na děložním hrdle, jako plochá vyvýšená ložiska bělavého epitelu. Nejčastější jsou špičatá kondylomata, různě vysoké bělavé útvary, někdy solitární, jindy nepravidelně rozhozené po celé vulvě nebo vytvářející trsy kondylomků těsně na sebe naléhajících. Další formy mohou být papilózní bradavice (hnědočervená ložiska s navalitým okrajem), keratotické bradavice, obří kondylomata a ploché bradavi-

ce. Barva eflorescencí může oscilovat od růžové, červené až k hnědé, podle fototypu kůže pacienta (1, 3).

Ve většině případů jsou genitální bradavice asymptomatické a pacienty obtěžují spíše z kosmetické stránky. Mohou však svědit až bolet a v některých případech, při mechanické iritaci během soulože, může dojít ke krvácení. Dráždivé projevy mohou způsobovat také dyspareunii. Pokud bradavice dosáhnou extrémních rozměrů v lokalizacích, jako je uretra nebo anus, mohou způsobovat až příznaky obstrukce. Předilekčními místy genitálních bradavic je u mužů frenulum, corona glandis, glans penis, praeputium, scrotum. U žen to bývají labia minora et majora, klitoris, oblast periuretrální, perineum, vagina, cervix. U obou pohlaví navíc mohou být genitální bradavice lokalizovány v ústí uretry, v uretře, v močovém měchýři, dále na perineu, perianálně, v análním kanálu, v rektu a v nosohltanu. Pokud je přítomno genitální nebo perigenitální postižení, je vždy vhodné zkontrolovat i perianální krajinu (1).

Genitální bradavice jsou velmi nepříjemné a frustrující onemocnění a i přes to, že existuje poměrně široká škála terapie, mají genitální bradavice vysokou míru recidivy – od 40 do 60 %. Recidivy mohou pacienta traumatizovat a ovlivňovat nejen jeho sexuální život (4).

Ani přes zvyšující se povědomí o tomto onemocnění není veřejnost stále příliš dobře obeznámena s problematikou HPV infekce. Pokud tomu tak je, potom jde spíše o roli HPV při vzniku karcinomu děložního hrdla. Stále se lze setkat s pacienty, kterým kvůli nedostatečné informovanosti a častým recidivám způsobuje toto onemocnění psychosociální obtíže. Především problémy v partnerských vztazích a sexuálním životě. Výjimkou však nejsou ani těžké depresivní stavy (1).

POPIS REŠERŠNÍ STRATEGIE

Byla zvolena vyhledávací strategie za období 2008–2018. Při vyhledávání byla zadána klíčová slova: genitální bradavice, kvalita života, sexuální život, condylomata accuminata, HPV infekce, vliv, dopad (v anglickém jazyce). Pro nalezení relevantních zdrojů byly použity kombinace uvedených klíčových slov zapojením Booleovských operátorů.

Kritéria pro využití studie do našeho výzkumu byla následující: plný text, originální výzkum, kvantitativní

typ výzkumu, respondenti s genitálními bradavicemi (nikoliv jen HPV pozitivní).

K vyhledávání literárních zdrojů byly použity elektronické licencované a volně přístupné databáze (EBSCO, Medline, Cinahl, PubMed, Medvik, Web of Science, elektronický vyhledávač Google Scholar).

Přehled studií, které byly zařazeny do analýzy, prezentuje tabulka 1. Kroky a výsledky vyhledávání znázorňuje schéma 1.

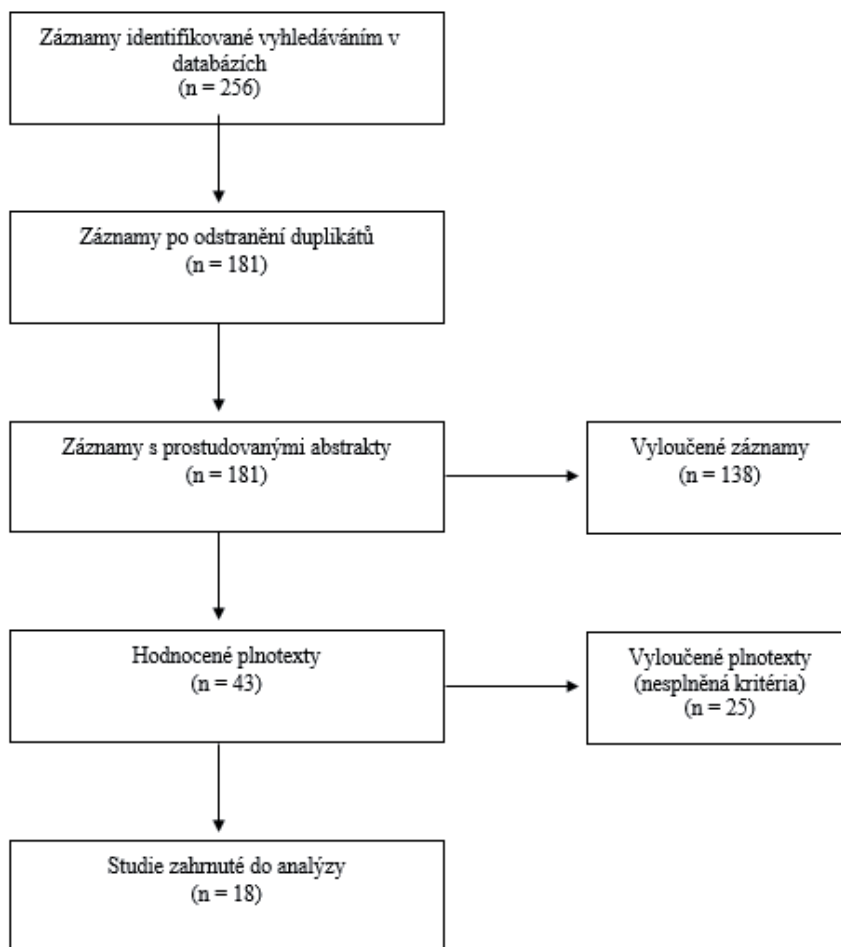
Tabulka 1 Přehled studií zařazených do analýzy

Autor, rok	Místo výzkumu	Metoda výzkumu	Počet respondentů	Výsledky / závěry
Woodhall et al. 2008	Velká Británie	EQ-5D EQ-5D VAS	n = 81 (43 mužů, 38 žen)	Nejhorší skóre dosáhli respondenti v oblasti deprese/úzkost – patrný psychologický dopad genitálních bradavic. Mladé ženy měly horší EQ VAS skóre než muži podobného věku. V indexu EQ-5D zjištěn malý rozdíl v QoL cílové skupiny a populační normy.
Vilata et al. 2008	Španělsko	CECA10 DLQI	n = 247 (132 mužů, 115 žen)	Genitální bradavice významně snižují QoL respondentů a vyšší počet bradavic a recidivy negativně ovlivňují emocionální i sexuální život respondentů.
Marra et al. 2009	Kanada	EQ-5D EQ-5D VAS SF-6D	n = 75 (36 mužů, 39 žen)	Nejhorší skóre dosáhli respondenti v oblasti deprese/úzkost (EQ-5D). Respondenti nejčastěji uváděli snížení společenských aktivit, pocit napětí a sklíčenost (SF-6D). Genitální bradavice snižují stejnou měrou QoL žen i mužů.
Jeynes et al. 2009	Velká Británie	ISS IES-R GSE CECA22	n = 180 (60 cílová skupina, 120 kontrolní skupina)	Cílová skupina pociťuje větší pocity hanby. Hanba je důsledkem pozdější návštěvy lékaře. Genitální bradavice mají negativní dopad na QoL.
Drolet et al. 2011	Kanada	EQ-5D EQ-5D VAS SF-6D HIP STAI	n = 272 (127 mužů, 145 žen)	Genitální bradavice mají negativní vliv na QoL. U mužů měly genitální bradavice největší negativní dopad na obvyklé aktivity, bolesti/nepohodlí a u žen na úzkost/depresi, sebereflexi a na sexuální aktivitu.
Koupidis et al. 2011	Řecko	SF-36	n = 144 (91 cílová skupina, 53 kontrolní skupina)	V QoL nebyl zjištěn statisticky významný rozdíl mezi cílovou skupinou a kontrolní skupinou.
Shi et al. 2012	Čína	EQ-5D EQ-5D VAS	n = 1358 (612 mužů, 746 žen)	Nejhorší skóre dosáhli respondenti v oblasti deprese/úzkost (EQ-5D). Studie dokazuje nižší QoL respondentů oproti běžné populaci. Ženy mají, oproti mužům, více sníženou QoL. Faktory, které negativně ovlivňovaly QoL, byly vyšší počet genitálních bradavic a život v městských oblastech.
Dominiak-Felden et al. 2013	Velká Británie	EQ-5D EQ-5D VAS HIP CSFQ CECA10	n = 841 (108 mužů, 733 žen – 140 s genitálními bradavicemi)	Nejhorší skóre dosáhli respondenti v oblasti deprese/úzkost (EQ-5D). Ženy s bradavicemi dosahovaly vyššího celkového skóre než ženy z ostatních skupin, nejvíce ovlivněné domény byly obrázky o sobě samém a sexuální dopad (HIP). Ženy s genitálními bradavicemi vnímají podobné problémy v sexuální oblasti jako ostatní ženy (CSFQ). Genitální bradavice mají negativní vliv na sexuální a emoční život (CECA10).

Autor, rok	Místo výzkumu	Metoda výzkumu	Počet respondentů	Výsledky / závěry
Eriksson et al. 2013	Finsko	SF-36 CECA10	n = 14 369 žen (450 s genitálními bradavicemi)	Genitální bradavice mají negativní vliv na sexuální a emoční život.
Piñeros et al. 2013	Kolumbie	nestandardizovaný dotazník	n = 342 (139 mužů, 203 žen)	Negativní dopad genitálních bradavic na sebeúctu byl patrný spíše u žen. Vyšší vzdělání a umístění bradavic na vnějším genitálu negativně ovlivňují sexuální život žen. Respondenti mají nízkou povědomost o HPV infekci.
Campaner et al. 2013	Brazílie	SQ-F	n = 75 žen	Ženy s bradavicemi i ženy s CIN 2/3 měly podobnou klasifikaci sexuálního kvocientu.
Qi et al. 2014	Čína	HIP	n = 521 (191 mužů, 330 žen)	Cílová skupina vykazovala větší psychosociální zatížení genitálními bradavicemi oproti obecné populaci. Ženy vykazovaly větší zatížení než muži. Vlastní obrázek o sobě samém a sexuální dopad byly dvě nejvíce postižené domény.
Vriend et al. 2014	Nizozemsko	EQ-5D EQ-5D VAS CECA10	n = 104 (54 mužů, 50 žen)	Nejhorší skóre dosáhli respondenti v oblasti deprese/úzkost (EQ-5D). Genitální bradavice mají větší negativní dopad na ženy. Faktory, které u žen negativně ovlivňují sexuální pohodu, jsou vyšší počet bradavic a recidivující onemocnění.
Erdem a Özarmağan 2016	Turecko	SF-36 DLQI	n = 155 (80 cílová skupina, 75 kontrolní skupina)	Cílová skupina dosahovala horších výsledků v doméně vitality a duševní zdraví (SF-36). Genitální bradavice negativně ovlivňují QoL. Dále způsobují psychosociální problémy a změny v sexuálním životě (DLQI).
El-Esawy a Ahmed 2017	Egypt	DLQI FSFI	n = 50 žen	Ženy s genitálními bradavicemi vykazovaly zhoršenou kvalitu života. Byla odhalena sexuální dysfunkce ve všech aspektech ženské sexuální funkce. Nejvíce ovlivněné domény byly: touha, vzrušení, orgasmus, bolest, uspokojení a lubrikace.
Salah 2018	Egypt	DLQI	n = 200 (100 cílová skupina – 54 mužů, 46 žen; 100 kontrolní skupina – 44 mužů, 56 žen)	Genitální bradavice velmi značně ovlivňují život 72 % respondentů.
Nahidi et al. 2018	Írán	SF-36 SCL-90-R	n = 74 (37 cílová skupina, 37 kontrolní skupina)	Cílová skupina dosahovala horších výsledků v doméně vitality a duševní zdraví (SF-36). Genitální bradavice negativně ovlivňují QoL. Skóre úzkosti a skóre deprese byly významně vyšší u pacientů s genitálními bradavicemi. Celkové skóre bylo mírně signifikantní v porovnání s kontrolní skupinou (SCL-90-R).
Guo et al. 2018	Čína	EQ-5D EQ-5D VAS CECA10 DLQI	n = 211 (139 mužů, 72 žen)	Nejhorší skóre dosáhli respondenti v oblasti deprese/úzkost (EQ-5D). Genitální bradavice mají negativní vliv na sexuální a emoční život.

Legenda: n – počet respondentů, EQ-5D (European Quality of Life Questionnaire), EQ-5D VAS (visual analogue scale), CECA10 (Cuestionario Específico en Condilomas Acuminados), DLQI (Dermatology Life Quality Index), SF-36 (Short Form-36), ISS (The internalized shame scale), IES-R (The impact of events scale-revised), GSE (The general self-efficacy scale), HIP (HPV Impact Profile), STAI (State-Trait Anxiety Inventory), CSFQ (Change in Sexual Functioning Questionnaire), SQ-F (Sexual Quotient-Female Version questionnaire), FSFI (Female Sexual Function Index), SCL-90-R (Symptom Checklist-90-R), CIN (cervikální intraepiteliální neoplázie)

Schéma 1 Vývojový diagram – kroky a výsledky procesu vyhledávání

TEXT LITERÁRNÍHO PŘEHLEDU

Vzhledem k tomu, že se autoři studií zabývali ve svých výzkumech různými oblastmi kvality života a různými faktory, které ovlivňují kvalitu života, je následující text rozdělen do těchto oblastí: 1. dopad genitálních bradavic na kvalitu života, 2. psychosociální dopad genitálních bradavic, 3. dopad genitálních bradavic na sexuální život, 4. významné faktory, které mají vliv na kvalitu života.

Dopad genitálních bradavic na kvalitu života

Ve většině dohledaných studií použili autoři některý z generických nástrojů k hodnocení HRQoL (kvalita života související se zdravím). Jelikož ale tyto generické nástroje (EQ-5D a VAS, SF-6D, SF-36) nejsou optimalizovány pro hodnocení sexuální, psychologické a emocionální oblasti kvality života (QoL) pacientů s genitálními bradavicemi, tak se mnoho autorů uchýlilo k použití dalších měřících nástrojů. Většinou se jednalo o specifické nástroje, které tyto oblasti hodnotí. Jiným důvodem pro užití dalších měřících nástrojů, může být kritika generických nástrojů některými autory. Gurková uvádí, že tyto generické nástroje byly ve

skutečnosti vytvořeny k hodnocení zdravotního stavu jedince, nikoliv k hodnocení jeho kvality života (5). I přes to jsou tyto dotazníky v zahraničních i tuzemských studiích stále využívány a autoři označovány jako nástroje hodnotící kvalitu života.

Jak je patrné z tabulky 1, velice častým použitým nástrojem byl dotazník EQ-5D (European Quality of Life Questionnaire) spolu s EQ-5D VAS (visual analogue scale). Mnoho autorů se uchýlilo ke komparaci celkového indexu dotazníku mezi cílovou skupinou a populační normou. Převážná část se shoduje v tom, že touto komparací nebyl shledán významný rozdíl (6, 7, 8). S tím se ztotožňují také Dominiak-Felden et al, kteří ale objevili významný rozdíl u škály EQ-5D VAS. V té dosahovali respondenti s genitálními bradavicemi nižší skóre než má obecná populace (9). Významné rozdíly v celkovém indexu EQ-5D jsou patrné v případě, kdy byl do studie zahrnut poměrně velký počet respondentů (10, 11). Dotazník EQ-5D hodnotí pouze 5 domén a proto není nejvhodnějším výzkumným nástrojem v této problematice. Použití tohoto dotazníku vnímáme jako jeden z limitů těchto studií. To uvádí i Woodhall et al. Tvrdí, že pro jejich komparaci nebyl

zvolený výzkumný nástroj úplně ideální a přiklání se k názoru, že s podrobnějším dotazníkem by nejspíše došli k jiným závěrům (6). Další limit spatřujeme ve studii autorů Marra et al. Pro komparaci využili švédskou populační normu, jelikož v době výzkumu neměli k dispozici hodnoty populační normy kanadských obyvatel. V závěrech sice uvádí, že respondenti s genitálními bradavicemi mají horší kvalitu života v porovnání s populační normou, ale výsledky nejsou nikterak významné. Významný rozdíl se potvrdil pomocí druhého užitého dotazníku (snížení společenských aktivit, pocit napětí a sklíčenost), (7). Závěry studií, které užily generický dotazník EQ-5D se shodují v jedné věci. Nejvíce je genitálními bradavicemi ovlivněna doména úzkost/deprese (6, 7, 8, 9, 10, 11).

Dalším generickým dotazníkem, který se ve studiích objevoval je dotazník SF-36 (Short Form-36).

Erdem a Özarmağan poukazují na negativní dopad genitálních bradavic ve skupině pacientů v porovnání s kontrolní skupinou. Zjistili statisticky významný rozdíl u 3 dimenzí: vitalita, duševní zdraví a celkové zdraví (12). Nahidi et al, dospěli téměř k totožným výsledkům. Uvádějí tři shodné dimenze, u kterých byl nejvíce patrný signifikantní rozdíl a navíc ještě dimenzi sociální fungování (13). Tyto dimenze spadají do psychické (mentální) složky. Můžeme tedy tvrdit, že genitální bradavice negativně ovlivňují mentální zdraví jedince. Nahidi et al, zároveň ale tvrdí, že celkově se dotazníkem SF-36 neprokázal statisticky významný rozdíl v QoL mezi pacienty a kontrolní skupinou (13). S tímto závěrem se ztotožňují také Koupidis et al. Ani oni svými výsledky neprokázali v kvalitě života signifikantní rozdíl mezi pacienty z cílové skupiny a respondenty z kontrolní skupiny (14). Eriksson et al hodnotili výsledky u třech skupin respondentek: 1. očkované proti HPV (n = 2369), 2. očkované proti HAV (hepatitis A virus) (n = 2398), 3. neočkované (n = 9602). Genitální bradavice se vyskytovaly u 88 žen z první skupiny, 72 žen z druhé skupiny a 290 žen ze třetí skupiny. Bohužel data získaná dotazníkem SF-36 autoři vyhodnocovali a komparovali pouze mezi jednotlivými skupinami žen. Z publikovaných výsledků nelze tedy zjistit konkrétní hodnoty u skupiny žen s genitálními bradavicemi (15).

V několika studiích byl využit dotazník DLQI (Dermatology Life Quality Index), kterým lze také zhodnotit QoL, ale je určen pouze respondentům s nějakým kožním onemocněním.

Erdem a Özarmağan uvádí, že respondenti s genitálními bradavicemi vykazovali snížené celkové skóre dotazníku DLQI (čím nižší, tím horší kvalita života) (12). Dotazník DLQI využily také autoři El-Esawy a Ahmed a Salah. El-Esawy a Ahmed uvádějí, že ge-

nitální bradavice velmi značně ovlivňují kvalitu života poloviny dotazovaných žen a Salah tvrdí, že genitální bradavice velmi značně ovlivňují život 72 % respondentů (16, 17).

Dle výsledků těchto tří studií je patrné, že ač není dotazník DLQI vyloženě specifickým dotazníkem určeným respondentům s genitálními bradavicemi, ale respondentům s dermatózou, lze jej aplikovat i v případě hodnocení QoL pacientů s genitálními bradavicemi.

Psychosociální dopad genitálních bradavic

V mnoha studiích se dále autoři zabývali tím, jaký mají genitální bradavice psychosociální dopad. Jak již bylo psáno výše, výsledky všech studií, které využily dotazník EQ-5D se shodovaly v tom, že respondenti s genitálními bradavicemi měli negativně ovlivněnou doménu deprese/úzkost (5, 6, 7, 8, 9). Závěry tedy jasně svědčí o negativním dopadu genitálních bradavic na psychiku nemocných.

V několika studiích byl využit jako výzkumný nástroj dotazník HIP (HPV Impact Profile). Tento dotazník zkoumá psychosociální zátěž onemocnění související s HPV infekcí. Hodnotí se sedm specifických psychosociálních domén.

V již zmiňované studii autorů Drolet et al bylo využito několik dotazníků. HIP je zaměřen na psychosociální oblast, STAI (State-Trait Anxiety Inventory) hodnotí míru úzkosti. Autoři ještě využili část dotazníku SF-36, konkrétně doménu mentálního zdraví. Skóre dotazníku STAI a doménu mentálního zdraví autoři komparovali s populačními normami. Komparace prokázala negativní vliv genitálních bradavic na psychiku respondentů. Při vyhodnocení dotazníku HIP bylo zjištěno, že nejvíce ovlivněnou doménou je obrázek o sobě samém. Dále byly velice ovlivněny domény sexuální dopad, obava o partnera/možný přenos (10). Dotazníky HIP využili také autoři Dominiak-Felden et al. Porovnávali celkové skóre dotazníku mezi ženami s genitálními bradavicemi a ženami s VIN2/3 (vaginální intraepiteliální neoplázie) a s ženami s normální cervikální cytologií. Ve všech komparacích byl zjištěn signifikantní rozdíl mezi hodnotami skóru. Ženy s bradavicemi dosahovaly vyššího celkového skóre než ženy z ostatních skupin (čím vyšší skóre, tím větší zátěž onemocnění). Nejvíce ovlivněnými doménami byly obavy o partnera/přenos, sexuální dopad a obrázek o sobě samém. I zde se komparací odhalily nejvyšší skóre u žen s genitálními bradavicemi (9). Qi et al komparovali celkové skóre dotazníku HIP s populační normou a zjistili významný rozdíl, který dokazuje vysokou psychickou zátěž pro pacienty. Domény, které

byly nejvíce ovlivněné, byly obrázek o sobě samém a sexuální dopad (18).

Všechny tři studie, které využily dotazník HIP, se ve výsledcích v podstatě shodují. Je evidentní, že doména obrázek o sobě samém, je ve všech studiích označena jako jedna z nejvíce ovlivněných. Genitální bradavice tedy mají negativní dopad na to, co si o sobě pacienti myslí a jak se sami vnímají. Dále díky nim u pacientů vznikají obavy o svého partnera, protože se obávají možného přenosu. I přes to, že dotazník HIP není specifický dotazník určen jen respondentům s genitálními bradavicemi, ale všem, kteří jsou HPV pozitivní, výsledky dokládají, že ho lze i tak použít při genitálních bradavicích.

Další dotazník, který hodnotí oblast psychiky, je dotazník SCL-90-R (Symptom Checklist-90-R), který využili ve výzkumu Nahidi et al. Tento dotazník vyhodnocuje psychologické příznaky. Hodnotí se 9 subškál. Komparací s kontrolní skupinou respondentů se ukázalo, že skóre úzkosti a skóre deprese byly významně vyšší u pacientů s genitálními bradavicemi. Celkové skóre bylo mírně signifikantní v porovnání s kontrolní skupinou (13).

Na psychosociální dopad genitálních bradavic se zaměřili také autoři Jeynes et al. Jejich studie byla zaměřena na pocit hanby a míru sebevědomí. Výsledky komparovali s kontrolními skupinami. Všichni respondenti vyplňovali dotazník ISS (The internalized shame scale). Respondenti s genitálními bradavicemi navíc vyplňovali ještě IES-R (The impact of events scale-revised), GSE (The general self-efficacy scale) a dotazník CECA22 (původní nezkrácená verze dotazníku CECA10). Autoři mezi skupinami respondentů komparovali výsledky dotazníku ISS a celkové skóre pocitu hanby bylo nejvyšší u skupiny s genitálními bradavicemi (čím vyšší skóre, tím větší pocit hanby). U dalších dotazníků bylo zjištěno špatné skóre pouze u podskupiny rušivé myšlenky, které jsou zahrnuty v dotazníku IES-R (19).

Dle závěrů zmíněných studií nejvíce pacienti trpí depresí, úzkostí, obavami, mají narušený vlastní obrázek a újmou trpí také jejich sociální vztahy.

Několikrát použitým dotazníkem je dotazník CECA10 (Cuestionario Específico en Condilomas Auminados). Ten zkoumá dvě dimenze. Sexuální a emoční. Emoční dimenze zahrnuje 6 tvrzení a sexuální dimenze 4 tvrzení, u kterých respondenti uvádí, jak moc s daným tvrzením souhlasí.

Autoři se uchýlili k různým prezentacím výsledků získanými dotazníkem CECA10. Woodhall et al uvádí průměrné skóre pouze u některých tvrzení, Eriksson et al a Guo et al uvádí průměrné skóre u všech tvr-

zení z dotazníku, Dominiak-Felden et al uvádí navíc i průměry dimenzí a celkový průměr dotazníku (4, 6, 9, 15). Vriend et al se při vyhodnocování zaměřili spíše na faktory, které mají na skóre emoční dimenze největší vliv (podrobněji popsáno v další části textu) a Vilata et al ve své validizační studii zkoumali jiné parametry dotazníku, proto se nijak podrobněji nevyjádřili ke konkrétním výsledkům (8, 20). I přes tuto různorodost v prezentaci výsledků se ve svých závěrech v shodují. Pacienti s genitálními bradavicemi mají sníženou kvalitu života a vykazují strach a úzkost vůči nemoci (4, 6, 8, 9, 15, 20). Pokud se ale podíváme na skóre jednotlivých tvrzení, nalezneme zde výrazné rozdíly. Ve studii, ve které má jedno tvrzení největší míru shody, má v jiné studii nejmenší míru shody apod. Tato nesrovnalost může být způsobena také nevyváženým počtem respondentů, kdy Eriksson et al zkoumali skoro 500 pacientů, Guo et al přes 200 pacientů a Woodhall et al pouze necelou stovku pacientů (4, 6, 15). Velké pochybení spatřujeme ve studii autorů Dominiak-Felden et al. Ti tvrdí, že komparovali skóre nejen emoční dimenze mezi dvěma skupinami pacientů (skupina s genitálními bradavicemi vs. skupina pacientů s vyléčenými bradavicemi) a skupina s genitálními bradavicemi měla výrazně horší kvalitu emočního života (9). Dotazník CECA10 je ale určen těm, kteří mají v době vyplňování genitální bradavice. Pokud chtěli autoři odpovídajícím způsobem komparovat tyto dvě skupiny, měli si pro komparaci zvolit jiný měřicí nástroj, např. dotazník HIP.

Piñeros et al zjišťovali dopad genitálních bradavic na sebeúctu a sexuální život respondentů a dále také zjišťovali jejich informovanost o HPV infekci a její prevenci. Výzkumným nástrojem byl nestandardizovaný dotazník, který se skládal z jednoduchých otázek typu: „Ovlivnily genitální bradavice vaše sebevědomí?“ Dále byly do dotazníku zahrnuty více nespecifikované analogové škály. Ve svých závěrech autoři tvrdí, že genitální bradavice mají negativní dopad na sebeúctu a sebevědomí pacientů. Také uvádějí, že respondenti mají nedostatečné informace v problematice HPV infekce (21).

Pokud shrneme tuto část textu, tak všechny uvedené studie dokazují psychosociální dopad genitálních bradavic na život pacientů. Pacienti s genitálními bradavicemi trpí úzkostí až depresí, pociťují obavy a strach, mají snížené sebevědomí a sebeúctu, mají narušený obrázek o sobě samém a do jisté míry je narušené také jejich sociální fungování.

Dopad genitálních bradavic na sexuální život

Poměrně dost autorů také ve svých výzkumech studovalo dopad genitálních bradavic na sexuální život.

Napříč studiemi byly užity různé dotazníky, které hodnotí sexuální oblast.

Nejčastěji byl použit již několikrát zmíněný dotazník CECA10. Všechny šest výše popsaných studií, ve kterých byl tento dotazník použit, dospěly k závěru, že genitální bradavice mají negativní vliv na sexuální život pacientů (4, 6, 8, 9, 15, 20).

Autorky El-Esawy a Ahmed et al využily dotazník FSFI (Female Sexual Function Index). U 98 % účastníků byla snížením skóre FSFI odhalena sexuální dysfunkce ve všech aspektech ženské sexuální funkce. Nejvíce ovlivněné domény byly: touha, vzrušení, orgasmus, bolest, uspokojení a lubrikace (16).

Campaner et al použili dotazník SQ-F (Sexual Quotient-Female Version questionnaire). Porovnávali sexuální kvocient mezi skupinou pacientek s genitálními bradavicemi a skupinou pacientek s CIN 2/3 (cervikální intraepiteliální neoplázie). Obě skupiny měly statisticky podobnou klasifikaci sexuálního kvocientu. Pacientky s bradavicemi ale častěji odpovídaly kladně na specifické otázky vztahující se ke změně sexuálního života (snížení frekvence styků, snížení orgasmu apod.). Závěrem studie tedy bylo, že genitální bradavice mají větší dopad na sexuální chování než CIN 2/3 (22).

Dominiak-Felden et al pomocí dotazníku CSFQ (Sexual Functioning Assessment) zjistili, že respondentky s genitálními bradavicemi vnímají podobné problémy v sexuální oblasti jako respondentky s VIN2/3. Tyto problémy se týkaly oblastí: potěšení, touha/frekvence, touha/zájem a vzrušení (9).

Také již zmiňovaný dotazník HIP hodnotí jednu doménu, která spadá do této problematiky, a to doménu sexuální dopad. Dominiak-Felden et al se ve svých výsledcích a závěrech k vyhodnocení této domény nikterak nevyjadřují (9). Qi et al a Drolet et al uvádějí doménu sexuální dopad jako jednu ze dvou nejvíce ovlivněných genitálními bradavicemi (10, 18).

Tato část textu je sice nejkratší, to ale neznamená, že problematika sexuálního života pacientů s genitálními bradavicemi není důležitá. Naopak. Je jasné dokázáno, že genitální bradavice mají negativní dopad na sexuální chování těchto pacientů.

Významné faktory, které mají vliv na kvalitu života

V této části textu popisujeme nejvýznamnější faktory, mající největší dopad na kvalitu života pacientů s genitálními bradavicemi.

Prvním faktorem, který jsme identifikovali je pohlaví. Autoři skoro všech studií, ve kterých byli účastníci muži a ženy, komparovali výsledky mezi tě-

mito dvěma skupinami. Naprostá většina se shoduje v tom, že u žen je negativní dopad genitálních bradavic na QoL mnohem významnější než u mužů (4, 6, 8, 10, 11, 12, 13, 18, 21). Pouze Marra et al nezjistili mezi muži a ženami významný rozdíl a tvrdí, že jejich respondenti jsou bradavicemi ovlivněni stejně negativně (7).

V některých studiích se můžeme také setkat s komparací mezi muži a ženami v oblasti sexuálního a emočního života. Z výsledků těchto studií je patrný větší negativní dopad genitálních bradavic na sexuální život mužů a emoční život žen (4, 6, 8, 9, 13, 15, 20). Potvrzuje se tedy známý fakt, že sexualita nehraje v životě ženy až tak významnou roli jako je tomu u mužů. Samozřejmě ale i sexuální život žen je touto nemocí negativně ovlivněn.

Druhým identifikovaným faktorem jsou klinická data. Konkrétně tedy lokalizace bradavic, rozsah/počet lézí a recidivující/přetrvávající bradavice. Shi et al se ve svém výzkumu zaměřili mimo jiné na vliv počtu genitálních bradavic na QoL. Jejich respondenti úměrně vykazovali zhoršenou QoL s vyšším počtem genitálních bradavic (11). Ke stejnému závěru došel i Vilata et al. I u jejich respondentů byla prokázána horší QoL v souvislosti s vyšším počtem a rozsahem bradavic (20). Vriend et al také označují vyšší počet bradavic a navíc recidivující onemocnění jako faktory, které u žen negativně ovlivňují sexuální pohodu (8). El-Esawy a Ahmed et al také dospěli k závěru, že počet bradavic a trvání nemoci má vliv na QoL, ve smyslu čím více bradavic a čím delší léčba, tím horší kvalita života (16). Drolet et al komparovali QoL u pacientů, u kterých po 6 měsících stále genitální bradavice přetrvávaly a u pacientů, kteří měli po 6 měsících bradavice zhojené. Zatím co, skupina se zhojenými bradavicemi vykazovala výrazné zlepšení v kvalitě života, tak skupina s přetrvávajícími bradavicemi vykazovala téměř totožné výsledky jako před 6 měsíci (tedy stále zhoršená QoL) (10). Na lokalizaci genitálních bradavic a jejím vlivu na QoL se zaměřili také Piñeros et al. Tvrdí, že umístění bradavic na zevním genitálu je jeden z faktorů, které negativně ovlivňují sexuální život žen (21). Salah se ve svém výzkumu zaměřil na komparaci QoL mezi skupinami respondentů s genitálními bradavicemi a s extragenitálními bradavicemi (nohy, ruce, obličej). Dospěl k závěru, že výrazně horší QoL prokazovali pacienti s extragenitálními bradavicemi. Dodává ale, že naštěstí tyto bradavice nejsou spojeny s rizikem rakoviny děložního čípku, oproti genitálním bradavicím (17). Výsledky výzkumného šetření, které prováděli Erdem a Özarmağan nekorrespondují v této proměnné s ostatními výsledky. Autoři neshledali význam-

nou korelaci mezi klinickými charakteristikami a kvalitou života (12). Také Nahidi et al zkoumali jednu proměnnou, a to lokalizaci bradavic. Neprokázali významnou korelaci mezi umístěním bradavic (genitální vs. anogenitální) a kvalitou života (13).

Dalším faktorem, který ovlivňuje kvalitu života, jsou některá sociodemografická data. V tomto případě se ale výsledky studií, které se na sociodemografická data zaměřily, úplně neztotožňují. Tudíž je nepovažujeme za tolik významné jako předešlé faktory. Zmínit je zde ale určitě musíme. Ne všechny uvedené studie zkoumaly sociodemografická data jako jednu z proměnných, které mají vliv na QoL. Piñeros et al ve svém výzkumu zkoumali vliv vzdělání na QoL. Zjistili, že lidé s vyšším vzděláním hůře snášejí přítomnost genitálních bradavic, tudíž mají zhoršenou QoL oproti účastníkům s nižším vzděláním (21). Se stejnými výsledky přišli i Qi et al. I oni tvrdí, že respondenti s vyšším vzděláním měli zhoršenou QoL (18). El-Esawy a Ahmed dospěli k opačným závěrům, a to že úroveň vzdělání nemá vliv na QoL (16). Ve srovnání se dvěma předchozími studiemi, ale měli o dost menší počet respondentů (50), přičemž Qi et al měli přes 500 respondentů a Piñeros et al přes 300 respondentů. I to může být důvod, proč se ve svých závěrech odlišují. Vriend et al a El-Esawy a Ahmed zkoumali věk respondentek a jeho vliv na QoL. Dospěli k totožným závěrům. Starší ženy toto onemocnění snášejí hůře a mají tak horší kvalitu života oproti mladším respondentkám (8, 16). Dvě čínské studie se shodují v tom, že oblast, ve které respondenti žijí, ovlivňuje QoL. V čem se ale neshodují, je to, že Qi et al tvrdí, že horší kvalitu života mají pacienti, kteří bydlí na venkově, zatímco Shi et al poukazují na to, že horší QoL života mají lidé, kteří žijí v městských oblastech. Tento rozkol ve výsledcích je dle našeho názoru způsoben výběrem výzkumného nástroje. Shi et al použili pouze generický nástroj k hodnocení kvality života (EQ-5D) a Qi et al využili také jen jeden dotazník, a to specifický dotazník HIP. Dalším faktorem, který mohl mít vliv na odlišné výsledky je počet respondentů. Shi et al měli přes 1300 respondentů a Qi et al přes 500 respondentů (11, 18).

Pouze studie autorů Erdema a Özarmağana, neprokázala vliv žádných sociodemografických dat na kvalitu života pacientů (12).

VÝSTUPY

Tento literární přehled je zaměřený na dopad genitálních bradavic na kvalitu života. Byla stanovena cílená otázka: Jaký dopad mají genitální bradavice na kvalitu života pacientů a které faktory jí u těchto pacientů nejvíce ovlivňují?

Celkem bylo dohledáno 18 studií. Studie se lišily v počtech respondentů (od 50 do 14 369), tak ve využití výzkumných nástrojů (nestandardizovaný dotazník, standardizované generické nástroje, standardizované specifické nástroje).

Při podrobnější a kritické analýze jednotlivých studií byly zjištěny určité nedostatky, které mohly výsledky studií zkreslit. Jak už jsme zmiňovali v jednotlivých částech textu, jedná se např. o nevhodně zvolený měřicí nástroj – dotazník EQ-5D, který je velmi stručný a nelze s ním obsáhnout veškeré oblasti, které problematika genitálních bradavic skrývá. To si uvědomují i někteří autoři, kteří jej využili. Dále se jednalo o také již zmiňovanou komparaci výsledků mezi skupinou pacientů s přetrvávajícími genitálními bradavicemi a skupinou pacientů s vyléčenými bradavicemi pomocí nevhodného dotazníku. Dotazník CECA10 je určen pouze respondentům, kteří mají v době vyplňování genitální bradavice. Je tedy špatně, pokud ho vyplňovali pacienti s vyléčenými bradavicemi a ještě k tomu byly jejich výsledky komparovány s pacienty s genitálními bradavicemi (9).

Převážná většina zmíněných zahraničních studií prokázala, že genitální bradavice mají značně negativní dopad na kvalitu života. Byl prokázán také výrazný psychosociální dopad genitálních bradavic a v neposlední řadě mají genitální bradavice také negativní vliv na sexuální život. Identifikovali jsme nevýznamnější faktory, které také ovlivňují kvalitu života: pohlaví (ženy mají horší QoL oproti mužům) a klinická data (počet, rozsah bradavic, recidivy a doba trvání zhoršují QoL). Tento odstavec je odpovědí na naši cílenou otázku.

Nenalezli jsme žádnou studii, která se uskutečnila v České republice. V tuto chvíli víme pouze o jedné, která se touto problematikou zabývá a jejíž výsledky se připravují k publikaci.

Kvůli chronické povaze genitálních bradavic, vyvíjí toto onemocnění velký psychologický tlak na pacienty, což u nich způsobuje snížení kvality života a změny v jejich sexuálním a emočním životě. Vzhledem k různé lokalizaci genitálních bradavic a širokému spektru charakteru projevů je nutné přistupovat ke každému pacientovi individuálně. V současné době je proto hlavní zbraní proti tomuto onemocnění prevence, a to zejména bezpečné sexuální chování a vakcinace (1). Dále je velmi důležité nezaměřovat se pouze na léčbu bradavic, ale zároveň také sledovat, jaké dopady má dané onemocnění na klientův život a změny v něm. Léčba by tedy měla být komplexní. Pacientům by měl být při jejich léčbě k dispozici také psycholog, popř. i sexuolog.

REFERENČNÍ SEZNAM

1. Rob F, Kružicová Z, Vaňousová D, Hercogová J. Condylomata accuminata (genitální bradavice). *Česká gynekologie*. 2014;79(5):399-406.
2. Petráš M, Adámková V. Rates and predictors of genital warts burden in the Czech population. *Int J Infect Dis* [Internet]. 2015 [cited 2019 Apr 20];35:[29-33]. Available from: https://www.researchgate.net/publication/274966087_Rates_and_predictors_of_genital_warts_burden_in_the_Czech_population
3. Roztočil A, Bartoš P, Čepický P, Hlaváčková L, Kepák J, Peschout R, et al. *Moderní gynekologie*. Praha: Grada Publishing, a.s.; 2011.
4. Guo X, Wu X, Guo A, Zhao Y. Reliability and validity of the Chinese CECA10 questionnaire for Chinese patients with condyloma acuminata. *Med* [Internet]. 2018 [cited 2019 Apr 20]; 97(9):[e9917]. Available from: https://www.researchgate.net/publication/323489320_Reliability_and_validity_of_the_Chinese_CECA10_questionnaire_for_Chinese_patients_with_condyloma_acuminata
5. Gurková E. *Hodnocení kvality života pro klinickou praxi a ošetrovatelský výzkum*. Praha: Grada Publishing, a.s.; 2011.
6. Woodhall S, Ramsey T, Cai C, Crouch S, Jit M, Birks Y, et al. Estimation of the impact of genital warts on health-related quality of life. *Sex Transm Infect* [Internet]. 2008 [cited 2019 Apr 20];84(3):[161-166]. Available from: https://www.researchgate.net/publication/5512003_Estimation_of_the_impact_of_genital_warts_on_health-related_quality_of_life
7. Marra C, Ogilvie G, Gastonguay L, Colley L, Taylor D, Marra F. Patients With Genital Warts Have a Decreased Quality of Life. *Sex Transm Infect* [Internet]. 2009 [cited 2019 Apr 20];36(4):[258-266]. Available from: https://www.researchgate.net/publication/24181544_Patients_With_Genital_Warts_Have_a_Decreased_Quality_of_Life
8. Vriend HJ, Nieuwkerk PT, Van der Sande MA. Impact of genital warts on emotional and sexual well-being differs by gender. *Int J STD AIDS* [Internet]. 2014 [cited 2019 Apr 20];25(13):[949-955]. Available from: https://www.researchgate.net/publication/261139628_Impact_of_genital_warts_on_emotional_and_sexual_well-being_differs_by_gender
9. Dominiak-Felden G, Cohet C, Atrux-Tallau S, Gilet H, Tristram A, Fiander A. Impact of human papillomavirus-related genital diseases on quality of life and psychosocial wellbeing: results of an observational, health-related quality of life study in the UK. *BMC Public Health* [Internet]. 2013 [cited 2019 Apr 20];13(1):[1065]. Available from: https://www.researchgate.net/publication/258443027_Impact_of_human_papillomavirus-related_genital_diseases_on_quality_of_life_and_psychosocial_wellbeing_Results_of_an_observational_health-related_quality_of_life_study_in_the_UK
10. Drolet M, Brisson M, Maunsell E, Franco EL, Coutlée F, Ferenczy A, et al. The impact of anogenital warts on health-related quality of life: a 6-month prospective study. *Sex Transm Dis* [Internet]. 2011 [cited 2019 Apr 20];38(10):[949-956]. Available from: https://www.researchgate.net/publication/51658405_The_Impact_of_Anogenital_Warts_on_Health-Related_Quality_of_Life_A_6-Month_Pro Prospective_Study
11. Shi JF, Kang DJ, Qi SZ, Wu HY, Liu YCH, Sun LJ, et al. Impact of genital warts on health related quality of life in men and women in mainland China: a multicenter hospital-based cross-sectional study. *BMC Public Health* [Internet]. 2012 [cited 2019 Apr 20];12(1):[153-158]. Available from: <https://bmcpublichealth.biomedcentral.com/articles/10.1186/1471-2458-12-153>
12. Erdem Y, Özarmağan G. Evaluation of the quality of life in patients with genital warts. *Arch Turkish Derm Venerol* [Internet]. 2016 [cited 2019 Apr 20];50(1):[21-24]. Available from: https://www.researchgate.net/publication/300375042_Evaluation_of_the_quality_of_life_in_patients_with_genital_warts
13. Nahidi M, Nahidi Y, Saghebi A, Kardan G, Jarahi L, Aminzadeh B, et al. Evaluation of Psychopathology and Quality of Life in Patients with Anogenital Wart Compared to Control Group. *IJMS* [Internet]. 2018 [cited 2019 Apr 20];43(1):[65-69]. Available from: https://www.researchgate.net/publication/322464973_Evaluation_of_Psychopathology_and_Quality_of_Life_in_Patients_with_Anogenital_Wart_Compared_to_Control_Group
14. Koupidis AS, Nicolaidou E, Hadjivassiliou M, Bellos S, Skapinakis P, Stefanaki CH. Health related quality of life in patients with anogenital warts. *Health Qual Life Outcomes* [Internet]. 2011 [cited 2019 Apr 20];9:[67-71]. Available from: https://www.researchgate.net/publication/51575806_Health_related_quality_of_life_in_patients_with_anogenital_warts
15. Eriksson T, Torvinen S, Woodhall SC, Lehtinen M, Apter D, Harjula K, et al. Impact of HPV16/18 vaccination on quality of life: a pilot study. *Eur J Con*

- tracept Reprod Health Care [Internet]. 2013 [cited 2019 Apr 20];18(5):[364-371]. Available from: <https://www.tandfonline.com/doi/abs/10.3109/13625187.2013.801953?journalCode=iejc20>
16. El-Esawy FM, Ahmed HM. Effect of Genital Warts on Female Sexual Function and Quality of Life: An Egyptian Study. *Hum Androl* [Internet]. 2017 [cited 2019 Apr 20];7(2):[58-64]. Available from: https://www.researchgate.net/publication/322996624_Effect_of_Genital_Warts_on_Female_Sexual_Function_and_Quality_of_Life_An_Egyptian_Study
 17. Salah E. Impact of multiple extragenital warts on quality of life in imine-competent Egyptian adults: a comparative boss-sectional study. *Clin Cosmet Investig Dermatol* [Internet]. 2018 [cited 2019 Apr 20];11:[289-295]. Available from: <https://www.ncbi.nlm.nih.gov/pmc/articles/PMC6001836/>
 18. Qi SZ, Wang SM, Shi JF, Wang QQ, Chen XS, Sun LJ, et al. Human papillomavirus-related psychosocial impact of patients with genital warts in China: a hospital-based cross-sectional study. *BMC Publ Health* [Internet]. 2014 [cited 2019 Apr 20];14:[739]. Available from: https://www.researchgate.net/publication/264126698_Human_papillomavirus-related_psychosocial_impact_of_patients_with_genital_warts_in_China_A_hospital-based_cross-sectional_study
 19. Jeynes C, Chung MC, Challenor R. „Shame on you“ - the psychosocial impact of genital warts. *Int J STD AIDS* [Internet]. 2009 [cited 2019 Apr 20];20(8):[557-560]. Available from: https://journals.sagepub.com/doi/abs/10.1258/ijsa.2008.008412?rfr_dat=cr_pub%3Dpubmed&url_ver=Z39.88-2003&rfr_id=ori%3Arid%3Aacrossref.org&journalCode=stda
 20. Vilata JJ, Varela JA, Olmos L, Colombo JA, Llorens MA, Sainz M, et al. Validation and Clinical Use of the CECA, a Disease-specific Quality of Life Questionnaire for Patients with Anogenital Condylomata Acuminata. *Acta Derm Venereol* [Internet]. 2008 [cited 2019 Apr 20];88(3):[257-262]. Available from: https://www.researchgate.net/publication/5370486_Validation_and_clinical_use_of_the_CECA_a_disease-specific_quality_of_life_questionnaire_for_patients_with_anogenital_Condylomata_Acuminata
 21. Piñeros M, Hernández-Suárez G, Orjuela L, Vargass JC, Pérez G. HPV knowledge and impact of genital warts on self esteem and sexual life in Colombian patients. *BMC Public Health* [Internet]. 2013 [cited 2019 Apr 20];13(1):[272-276]. Available from: <https://bmcpublihealth.biomedcentral.com/articles/10.1186/1471-2458-13-272>
 22. Campaner AB, Junior NV, Giraldo PC, Passos MRL. Adverse Psychosexual Impact Related to the Treatment of Genital Warts and Cervical Intraepithelial Neoplasia. *Sex Transm Dis* [Internet]. 2013 [cited 2019 Apr 20];(1). Available from: https://www.researchgate.net/publication/258391082_Adverse_Psychosexual_Impact_Related_to_the_Treatment_of_Genital_Warts_and_Cervical_Intraepithelial_Neoplasia

KONTAKT NA HLAVNÍHO AUTORA

Mgr. Alena Rozesínová
 Katedra porodní asistence a specifických disciplín
 Fakulta zdravotnických studií
 UJEP v Ústí nad Labem
 Velká Hradební 13
 400 96, Ústí nad Labem
 tel.: 607 993 348
 email: Alena.Hamanova@ujep.cz

Přijato k recenzi: 18. 4. 2020

Přijato do tisku: 23. 6. 2020